

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

A SZERZŐRŐL:

Dr. Végh Ferenc ny. vezérezredes (PhD), a Magyar Honvédség korábbi parancsnoka, vezérkari főnöke, nyugalmazott nagykövet (ORCID: 0000-0003-1688-6574; MTMT: 10087268)

AZ OROSZ SARKVIDÉKI SZÁRAZFÖLDI ERŐK ÉS VÉDELMI TRENDEK NATO ÉS UKRAJNA ÁLTALI ÚJRAÉRTELMEZÉSE

A CIKK SZERZŐIRŐL: Troy J. Bouffard az amerikai hadseregben szerzett mesterdiplomát sarkvidéki politikából, valamint doktori fokozatot sarkvidéki védelemből és biztonságból az Alaszkai Fairbanks Egyetemen, ahol az északi-sarkvidéki biztonság adjunktusa. Az Alaszkai Fairbanks Egyetemen a sarkvidéki biztonsággal és ellenálló képességgel foglalkozó központ igazgatója.

Lester W. Grau ny. ezredes az orosz katonai tanulmányokra specializálódott, jelenleg a kansasi Fort Leavenworth-i Külföldi Katonai Tanulmányok Irodájának vezető elemzője. Több mint 50 éves pályafutása során szolgált Vietnámban, Európában, Dél-Koreában, a Szovjetunióban, Afganisztánban és Irakban. Számos könyvet és cikket írt harcászati, hadműveleti és geopolitikai témákban, különös tekintettel Oroszországra és Afganisztánra.

Charles K. Bartles alezredes az Amerikai Egyesült Államok Északi Parancsnokságához beosztott tartalékos katona. Tapasztalatokat szerzett afganisztáni és iraki bevetések során, valamint szolgált a kazahsztáni, kirgizisztáni és üzbegisztáni amerikai nagykövetségeken. Bartles orosz szakon szerzett alapidiplomát a Nebraska-Lincoln Egyetemen, orosz és kelet-európai tanulmányok szakon mesterdiplomát a Kansasi Egyetemen, valamint doktori fokozatot a Kansas City-i Missouri Egyetemen. Civilként Bartles elemzőként és orosz nyelvészként dolgozik a kansasi Fort Leavenworth-i Külföldi Katonai Tanulmányok Irodájában.

Mathieu Boulègue szabadúszó kutató és tanácsadó nemzetközi konfliktus- és biztonsági ügyekben, különös tekintettel a volt Szovjetunióval és az északi-sarkvidéki biztonsággal kapcsolatos témákban. Tanácsadó munkatárs a Chatham House Oroszország és Eurázsia Programjában. Kutatásaiban Boulègue az Arktisz katonai-biztonsági kérdéseire, az orosz külpolitikára és katonai ügyekre, Ukrajnára, az Oroszország és a NATO közötti kapcsolatokra és a transzatlanti biztonságra, valamint a kínai–orosz védelmi és biztonsági kapcsolatokra összpontosít.

FORRÁS: Bouffard, Troy L. – Grau, Lester W. – Bartles, Charles K. – Boulègue, Mathieu: *Russian Arctic Land Forces and Defense Trends Redefined by NATO and Ukraine. Parameters Autumn 2025 USAWC Press Volume 55, Number 3, 2025. 09. 16.* <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3356&context=parameters> (Letöltés időpontja: 2025. 10. 13.)

Bevezetés

Cikkünkben a szerzők azt állítják, hogy az orosz–ukrán háború és a NATO északi terjeszkedése meggyengítette Oroszország sarkvidéki szárazföldi erőit, ami stratégiai lehetőséget teremtett a nyugati hadseregek számára arktiszi képességeik megerősítésére. Svédország és Finnország NATO-tagságára válaszul Oroszország megkezdte erőinek átszervezését, hogy megosztott lefedettséget biztosítson az arktiszi és a balti régió számára. A cikk átfogó képet alkot Oroszország arktiszi szárazföldi erőinek potenciáljáról és felkészültségéről.

Az Oroszországi Föderáció az elmúlt 15 évben stratégiai fejlesztéseket folytatott az északi tengeri útvonalon, egy olyan tengeri területen, amely nagyjából a Novaja Zemlja-szigeteken és a Bering-szoroson át egészen Oroszország kizárólagos gazdasági övezetének határáig húzódik. Oroszország 2011-ben létrehozta a 200. önálló gépkocsizó lövészdandárt (Arktisz), 2014-ben pedig a 80. gépesített lövészdandárt (Arktisz). Mindkét dandár 2014 decemberében egy ideiglenesen létrehozott ötödik katonai körzet alá, majd 2017-ben az orosz 14. Összfegyvernemi Hadsereg (azaz a 14. Hadtest) katonai parancsnoksága alá került. Az arktiszi dandárok személyzetének és felszerelésének nagy részét azóta Ukrajnába telepítették, ahol súlyos veszteségeket szenvedtek.

Háttér

Oroszország felkészültségének alapvető megértése különösen fontos most, amikor a 2010 óta legjelentősebb katonai átszervezését hajtja végre a Moszkvai Katonai Körzet (MKK) és a Leningrádi Katonai Körzet (LKK) újjáépítésével – válaszul a NATO északi terjeszkedésére. A cikk technikai és szervezeti részletei kontextust nyújtanak annak felméréséhez, hogy Oroszország hogyan oszthatja újra fennmaradó, sarkvidéki képességekkel rendelkező erőit és felszerelését a sarkvidéki és a NATO határán lévő versengő műveleti követelmények között. A katonai tervezők és a politikai döntéshozók számára ezek a részletek történelmi háttérként és kritikus mutatóként szolgálnak Oroszország jövőbeni olyan képességeire vonatkozóan, amelyekkel fenntartani kívánja katonai pozícióját a sarkvidéken, miközben alkalmazkodik az új stratégiai valósághoz, beleértve az orosz–ukrán háborúban a sarkvidéki képességekkel rendelkező egységek elvesztése által keletkezett képességbeli hiányosságokat is.

Oroszország szárazföldi erői – partvédelmi rakétadandárok, tüzérszázlóaljok és tengerészgyalogság – alkotják az északi tengeri útvonal biztonságának gerincét, védelmi támpontokat hozva létre, amelyek védik a Kola-félszigettől a Bering-szorosig húzódó folyosót. A szárazföldi erők fix telepítésű és mobil földi rakéta- és tüzérségi rendszerei egy rétegzett akadályrendszert hoznak létre, biztosítva a zavartalan utánpótlási képességeket és az arktiszi helyőrségek gyors megerősítését. Oroszország garantálja, hogy az áthaladás továbbra is életképes útvonal maradjon a katonai és polgári hajózás számára.

Oroszország északi bástyája és partvédelmi erői

Az ország északi bástyája és partvédelmi szárazföldi erői elsősorban partvédelmi csapatokból és tengerészgyalogságból állnak, amelyek a Kola-félszigettől a Bering-szorosig átlomásoznak. Ezek az alakulatok a fix telepítésű és mobil tüzérségi rendszerek mellett négy alapvető földi telepítésű rakétarendszert üzemeltetnek fix telepítésű és mobil változatban: a hagyományos P–35, illetve a korszerűbb K–300P Basztyion (SSC–5 Stooqe), 3K60 Bal (SSC–6 Sennight) és H–35 (SS–N–25 Switchblade) típusú hajók elleni robotrepülőgépeket. Oroszország szárazföldi haderőstruktúrájának középpontjában az 536. partvédelmi

rakéta- és tüzérdandár áll, amely a szubszonikus, repülés közben programozható H–35U változatú robotrepülőgépeket használja.

Az orosz szárazföldi erők arktiszi manőverplatformjai

Oroszország arktiszi haditengerészeti és rakétavédelmi erői jól ismertek, a szárazföldi erőinek képességei a sarkvidék domináns erejévé váltak. E pozíció elérése érdekében Oroszország egy arktiszi flottát hozott létre a 14. Összefegyvernemi Hadsereg 80. gépesített lövészdandár (Arktisz), a 200. önálló gépkocsizó lövészdandár (Arktisz) és a 61. tengerészgyalogos-dandár kiszolgálására. Ezek a további erőforrások lehetővé tették Oroszország arktiszi katonai flottája számára, hogy gyorsabban haladjon a fejlesztés és a tesztelés terén, mint a többi arktiszi nemzet szárazföldi erői együttvéve. Oroszország közel egy évtizedet töltött olyan fegyverplatformok és -rendszerek fejlesztésével és az azokra történő kiképzéssel, amelyek növelik a szárazföldi erői képességeit az Arktiszon. Ezek a platformok és rendszerek egyedülállóan az arktiszi régióhoz igazodtak.

Az orosz–ukrán háború korlátozta Moszkva erőforrásait, stagnálásra ítélte az arktiszi flottát. Mindazonáltal a nyugati arktiszi nemzeteknek és szövetségeseiknek arra kell számítaniuk, hogy az orosz hadsereg ott folytatja, ahol abbahagyta, figyelembe véve Oroszország előrelépését az arktiszi harci és összefegyvernemi hadviselési képességekben, valamint a szárazföldi erők mozgás-, manőver- és tűzfunkcióiban. Az orosz katonai doktrína jelenlegi korszaka az 1980-as években kezdődött, és a közelmúltban szerzett orosz katonai tapasztalatok jelentősen eltértek a leírt doktrínától. Az orosz–ukrán háború befejezése után Oroszország valószínűleg átalakítja szárazföldi erőinek doktrínáját és erőforrásait.

Regionális stratégiai változások

Finnország és Svédország közelmúltbeli NATO-csatlakozása döntő hatást gyakorol az Oroszországgal szomszédos területekre. Finnország és Svédország NATO-tagsága előtt a Szövetség egyetlen szárazföldi megközelítése Szentpétervár felé Észtország mocsaras terepén és a Lettországon átívelő jelentős távolságokon keresztül vezetett. Ez a NATO erőit túl közel helyezte volna Moszkva előrenyomuló erőihez, és egy ilyen offenzíva fenntartása nehéz lett volna a Szövetség számára. Egy balti-tengeri megközelítés közvetlenül Szentpétervár felé nagy kockázatú művelet lenne a NATO haditengerészete számára. Egy Észtországból és a Balti-tengerről történő együttes szárazföldi és tengeri előrenyomulás késedelmet eredményezne, mivel az egyik tengelyen bekövetkező vereség vagy patthelyzet egyértelműen befolyásolná a másikat. Mivel Finnország és Svédország lakosságának nagy része nagyjából ugyanazon a szélességi fokon fekszik, mint Szentpétervár – és a szomszédos balti-tengeri útvonalakat uralja –, ezért a két ország NATO-tagsága arra kényszerítette Oroszországot, hogy újjáélessze a Moszkvai Katonai Körzetet (MKK) és a Leningrádi Katonai Körzetet (LKK), valamint feloszlassa az Északi Flotta Katonai Körzetet. Következésképpen az orosz hadsereg a balti régió védelmére összpontosított. A Szentpétervár védelmét szolgáló erők létszáma megnő, és finanszírozásra lesz szükség a kibővített bázisokhoz, további fegyverekhez és felszerelésekhez, a logisztikai támogatás bővítéséhez, a karbantartási létesítmények és katonai szállások bővítéséhez, valamint a bázistámogatásokhoz.

Az újonnan létrehozott Leningrádi Katonai Körzet (LKK) három fő kérdésre összpontosít: Szentpétervár védelmére, a finn határral párhuzamosan futó, Szentpétervártól Arhangelszkajaig és Murmanszkig húzódó vasúti fővonalak biztonságára, valamint a

Murmanszk körüli, Norvégiával és Finnországgal szemben fekvő sarkvidéki katonai régió folyamatos védelmére. Az 1448 kilométer hosszú, széles nyomtávú Kirov vasútvonal Murmanszkot és Szentpétervárt köti össze, és párhuzamosan fut a finn határral; a vasútvonalat 1917-ben fejezték be, hogy megkerüljék az Orosz Birodalom német blokádját. Ma a vasútvonal hozzáférést biztosít Oroszországnak a kritikus természeti erőforrásokhoz.

A távoli északi sarkvidéki régió védelme nehéz, de a szovjetek és az oroszok hosszú idő alatt fejlesztették ki sarkvidéki védelmi rendszerüket. Az Északi Flotta Oroszország legerősebb erői közé tartozik, még azután is, hogy megosztotta stratégiai tengeralattjáró-erőit a Csendes-óceáni Flottával. Az Északi Flotta partra szálló szárazföldi erővel rendelkezik: a 14. hadtesttel, amely Murmanszk térségében állomásozik, de részei visszatelepültek más, katonai szempontból kritikus helyszínekre az északi-tengeri útvonal és a Balti-tenger mentén. A 14. hadtestnek három szárazföldi dandárja van: a 80. gépesített lövészdandár, a 200. önálló gépkocsizó lövészdandár és a 61. tengerészgyalogos-dandár, amelyek mindegyike heves harcokat vívott Ukrajnában, és a konfliktus során átszervezték és átképezték őket. Oroszország bejelentette, hogy tervei szerint a dandárokat hadosztályokká alakítják át, és a hadosztályokat északi szárazföldi erőkké vagy partra szálló hadsereggé egyesítik.

2025. júniusban a 200. önálló gépkocsizó lövészdandárból megalakult a 71. gárda-gépkocsizó lövészadosztály a 14. hadtesten belül, az LKK alárendeltségében. Jelenleg Ukrajnában, Csasziv Jar térségében harcol.

Az orosz katonai körzetek reformja

2022 decemberében az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériumának ülésén bejelentették, hogy újra létrehozzák az LKK-t és az MKK-t, amelyeket 2008-ban egyesítettek Nyugati Katonai Körzet (NyKK) néven. A haderőreform 2008-as kezdetével a katonai körzetek jellege is megváltozott. Korábban a katonai körzetek elsősorban adminisztratív jellegűek voltak, kiképzéssel, felszereléssel és (ami a legfontosabb) besorozással foglalkoztak, de operatív szempontból nem irányították a területükön lévő katonai erő többségét. A reformok a katonai körzetek operatív irányítását biztosították a területükön lévő legtöbb erő felett egy új közös stratégiai parancsnokságon keresztül, amely technikailag a katonai körzetnek van alárendelve, és a katonai körzet parancsnoka irányítja. A katonai körzetek által ellenőrzött erők közé tartoznak a korábban közvetlenül az orosz haditengerészet által ellenőrzött haditengerészeti eszközök is.

2024. február 26-án Putyin rendeletet írt alá az MKK és az LKK újjáalakításáról, amely 2024. március 1-jétől lépett hatályba. Az új LKK magában foglalja Karéliát, Komit, Arhangelszkaját, a Vologdai területet, a Kalinyingrádi területet, a Leningrádi területet, Murmanszkot, a Novgorodi területet, a Pszkovi területet, Szentpétervár városát és a Jamalo-Nyenecet. Az MKK felelős lesz az európai és az ukrajnai fenyegetések elhárításáért, míg az LKK a balti országokból, Finnországból és Skandináviából érkező fenyegetések elhárításáért.

A Leningrádi Katonai Körzet

Bár a Kreml 2024. március 1-jén aktiválta az LKK-t, továbbra is kérdéses, hogy milyen eszközöket ellenőriz, mivel az Oroszországi Föderáció fegyveres erői jelentős bővítésen mennek keresztül, és nem adtak ki elnöki rendeletet, amely meghatározta volna, hogyan osztanak fel az eszközöket a két új körzet között. Az LKK parancsnoksága Szentpéterváron van. A főbb alárendelt szárazföldi műveleti szintű parancsnokságok a 6. Összfegyvernemi

Hadsereg, amelynek jelenleg két gépesített lövészdandárja (a 138. és a 25.) van, valamint a 14. hadtest, amely Murmanszkban, az Északi-sarkkör felett települ. A 14. hadtesthez két lövészdandár tartozik, a 200. önálló gépkocsizó lövészdandár, melyből a 71. gárda-gépesített lövészhadosztályt szervezték, és a 80. gépesített lövészdandár. Mindkettő az Északi-sarkkör felett állomásozik, a norvégiai Kirkenes és Északkelet-Finnország közelében.

Az orosz vezérkar fontolóra vette egy összefegyvernemi hadsereg létrehozását az Arktiszon, amit a 14. hadtest olyan egységekkel való kiegészítésével lehetne megvalósítani, mint például egy tüzérdandár, egy rakétadandár, egy ABV-ezred és esetleg egy logisztikai dandár. Ezenkívül Oroszország egy harmadik szárazföldi hadművelleti szintű parancsnokság létrehozását tervezi Karéliában (Finnország határának közelében), amelynek esetleg a 44. hadtest nevet adnák, és Petrozavodszkban állomásozna. Egy új dandár, a 128. gépesített lövészdandár (amelyet Oroszország állítólag Szortavalában kíván állomásoztatni) lesz a 44. hadtestnek alárendelt manőveregységek közül az első. Mindhárom szárazföldi hadművelleti szintű parancsnokság valószínűleg a meglévő manőverdandárokat hadosztályokká fogja felminősíteni, és új dandárokat vagy hadosztályokat is kaphat.

Az LKK új vagy megemelt hadművelleti szintű parancsnokságai és manőveregységei számára jelentős kihívást jelent a személyzettel való ellátásuk. Karélia és a térség ritkán lakott, ami problémás, mivel Oroszország előnyben részesíti, ha a személyzet azokban a régiókban szolgál, ahonnan besorozták vagy toborozták őket. Az új sarkvidéki alakulatok létrehozásához máshonnan kell állományt biztosítani, valószínűleg Szentpétervár körzetéből, de a haderő növelheti a bevándorlók toborzását is (valószínűleg Közép-Ázsiából) a toborzási célok elérése érdekében.

A légi és stratégiai légvédelmi eszközök tekintetében minden katonai körzetnek van egy légi és légvédelmi hadserege – parancsnoksága általában az adott katonai körzet parancsnokságával együtt diszlokál –, amely a stratégiai légierőt és légvédelmet irányítja.

Oroszország növekvő aggodalma az arktiszi fenyegetésekkel kapcsolatban vezetett a haderőstruktúra megfigyelés és irányítás céljából létrehozott bővítéséről, beleértve a Távol-Kelet és az északi tengeri útvonal megfigyelésére szolgáló nagy hatótávolságú pilóta nélküli repülőrendszerek létrehozását.

Az LKK visszaállítása elsősorban a NATO bővítésére adott válasz, de az Moszkva sarkvidéki védelmi prioritásainak változó értékelését is mutatja. Azzal, hogy az Északi Flotta katonai körzeti státuszát beolvasztja a nagyobb leningrádi parancsnokságba, Oroszország, úgy tűnik, eltávolodik az Arktisz különálló stratégiai hadszíntérként való kezelésétől, és az Arktiszt egy tágabb északnyugati stratégiai irány egyik alkotóelemének tekinti. Ennek a változásnak jelentős következményei vannak arra nézve, hogy Oroszország hogyan osztja el fennmaradó, az arktiszi műveletekre alkalmas erőit és felszerelését az arktiszi műveletekre vonatkozó versengő követelmények és a NATO északi tagjaival szembeni hagyományos elretentés között. Oroszország változó arktiszi prioritásai a balti államokra is hatással lehetnek.

Az orosz arktiszi szárazföldi erők és az északi tengeri útvonal szerepe

A NATO 2022 utáni bővítése, nevezetesen Finnország és Svédország csatlakozása, látszólag igazolta Moszkva bekerítéstől való féltelmét és az arktiszi szárazföldi erőkbe történő befektetéseit. A szárazföldi alakulatok – mint például a partvédelmi rakétadandárok, tüzérsztyályok és a tengerészgyalogosság – jelenleg korszerűsített kettős felhasználású infrastruktúrát építenek ki, hírszerző, megfigyelő- és felderítőrendszereket telepítenek, valamint érzékelőket helyeznek el a kritikus szűk pontokon – a Kara-tenger kapujánál, a Vilkitszkij-szorosnál,

a Laptyev-tenger átjárójánál és a Szannikov-szorosnál, valamint a Vrangel-szigeten és a Bering-szorosban – a zavartalan megfigyelés és a gyorsreagálási képességek biztosítása érdekében, hogy ellensúlyozzák a NATO fokozott légi, felszíni és felszín alatti műveleteit.

Oroszország fokozott sebezhetőségi érzése arra készteti a Kremlt, hogy megerősítse a szárazföldi erők telepítését, megerősítse a szűk keresztmetszeteket és a szárazföldi kommunikációs vonalakat a Kola-félszigeten és azon túl. Ahogy a környezeti változások új vízi utakat nyitnak meg, Oroszország egyre inkább a szárazföldi egységekre támaszkodik az arktiszi útvonalak feletti ellenőrzés megszerzésében és a Szövetség jelenlétének elrettentésében. Oroszország 2022-es ukrajnai invázióját követően mindennaposá váltak a NATO Arktiszra való betörésének, vagy akár annak militarizálása lehetőségéről szóló kijelentések.

Oroszország szárazföldi és légi erőinek Ukrajnába történő átcsoportosítása – az MKK és az LKK újjáéledésével együtt – átmeneti, mégis kihasználható rést nyitott Oroszország arktiszi jelenlétében. Eközben Finnország és Svédország NATO-csatlakozása 1300 kilométerrel hosszabb szövetségi arcvonalat eredményez az Északi Flotta hátszágában, túlterhelve az orosz logisztikát és légvédelmet. Ezek a sokkhatások együttesen szűk időt biztosítanak az Amerikai Egyesült Államok és szövetségesei számára a kritikus sarkvidéki területek tudatosságának, mobilitásának és nagy hatótávolságú tűzének modernizálására.

Politikai és doktrinális tanulságok és ajánlások

Oroszország sarkvidéki szárazföldi erői alkotják Moszkva északi-sarkvidéki biztonságának és tágabb sarkvidéki védelmi pozíciójának magját. Azáltal, hogy fix telepítésű és mobil hajók elleni rakétaütegeket telepítenek a stratégiai szűk pontokon lévő dedikált tűzérési egységek mellett, az orosz szárazföldi erők egy rétegzett akadályzónát hoznak létre, amely megnehezíti az ellenség behatolási kísérleteit. A nyugati tervezőknek fel kell ismerniük, hogy ezek a szárazföldi elemek nem egyszerűen statikus part menti védelmi, hanem rendkívül mozgékony alakulatok, amelyek képesek gyorsan átcsoportosítani magukat a veszélyeztetett szektorok megerősítésére, partraszállás-elhárítási műveletek végrehajtására és a tengeralattjárók elleni műveletek támogatására. Ahhoz, hogy a nyugati sarkvidéki tervezést összehangolják Oroszország szárazföldi erőinek helyzetével, az amerikai és a szövetséges parancsnokságoknak a kulcsfontosságú orosz képességeket az amerikai hadsereg hadviselési funkcióihoz kell igazítaniuk.

Az Amerikai Egyesült Államoknak és a NATO-nak integrálnia kell a nagy magasságú hírszerző, megfigyelő- és felderítőplatformokat; a jég alatti érzékelőket és a nagy hatótávolságú tüzet, hogy szembeszálljon Oroszország rétegzett védelmével.

Következtetés

A szerzők összefoglalójukban megállapítják, hogy az orosz–ukrán háború előtt Oroszország egyértelműen jó úton haladt afelé, hogy az Arktisz domináns erejévé váljon. Az Oroszországi Föderáció Védelmi Minisztériuma által végrehajtott jelentős változtatások ellenére az erőforrások programozott átcsoportosítása az északi tengeri útvonaltól, valamint a nemzetközi közösség példátlan válasza megzavarta a Kreml Arktiszra és az északi tengeri útvonalra vonatkozó stratégiai fejlesztési céljait. A Nyugat és a NATO ma már kritikus követelménynek tekinti a katonai fejlesztést és jelenlétet az Arktiszon. Az Amerikai Egyesült Államok is képes megszüntetni a szárazföldi erői néhány kritikus képességbeli hiányosságait, és ezt

még azelőtt kell megtennie, mielőtt Oroszország úgy dönt, hogy újraéleszti arktiszi háborús képességeit.

EURÓPÁTÓL AZ ADRIÁIG ÉS AZ INDIAI-ÓCEÁNIG: A KÍNAI EGY ÖVEZET ÉS ÚT PROJEKT ÉS AZ INDIA–KÖZEL-KELET–EURÓPA GAZDASÁGI FOLYOSÓ STRATÉGIAI METSZÉSPONTJA, VALAMINT AZ AMERIKAI ELLENSTRATÉGIA

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Az IFIMES Ljubljánában székel, rendszeresen figyelemmel kíséri és elemzi a jelentősebb globális és regionális fejleményeket szélesebb nemzetközi kontextusban, és kiemelten foglalkozik a Közel-Kelettel és a Balkánnal.

FORRÁS: From Europe to the Adriatic and the Indian Ocean: The strategic intersection of B&R and IMEEC and the US counter-strategy. The International Institute for Middle East and Balkan Studies (IFIMES1), 2025. október 27. <https://www.ifimes.org/en/researches/from-europe-to-the-adriatic-and-the-indian-ocean-the-strategic-intersection-of-br-and-imeec-and-the-us-counter-strategy/5653#> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 02.)

Bevezetés

A Közel-keleti és Balkáni Tanulmányok Nemzetközi Intézetének (IFIMES) kutatói cikkükben megállapítják, hogy a nemzetközi kapcsolatok és a globális hatalmi egyensúly mélyreható átalakuláson mennek keresztül, amelyek jelentősen újraértelmezik a nemzetközi kapcsolatok rendszerét, a gazdasági dinamikát és az államok stratégiai prioritásait.

Míg az elmúlt évtizedeket elsősorban a katonai és területi dominancia jellemezte, ma egy állam hatalmát egyre inkább az határozza meg, hogy képes-e kezelni a kulcsfontosságú gazdasági és infrastrukturális folyosókat, ellenőrizni a közlekedési útvonalakat, az energiaáramlásokat és a kereskedelmi hálózatokat. A stratégiai elhelyezkedés, a fejlett infrastruktúra és a politikai stabilitás a nemzetközi befolyás kulcsfontosságú tényezőivé válnak, mivel nemcsak a gazdasági növekedést biztosítják, hanem közvetlen hatást gyakorolnak a regionális és a globális stabilitásra is.

Ebben az összefüggésben Kína *Egy övezet, egy út* projektje és az India–Közel-Kelet–Európa Gazdasági Folyosó két vezető kezdeményezést képvisel, amelyek a globális kereskedelem, a tőke és az energia új áramlásait alakítják.

A 2013-ban indított kínai kezdeményezés több mint 140 országot ölel fel, szárazföldi és tengeri folyosókon keresztül Ázsiát, Európát és Afrikát összekötő hálózatot alkot. Ez az ambiciózus infrastrukturális és beruházási projekt elősegíti az áruk, az energiaforrások és a tőke gyorsabb mozgását, gazdasági lehetőségeket teremtve számos ország számára. Fő gyengesége azonban a finanszírozás átláthatóságának hiánya, a politikai nyomásgyakorlás lehetősége és számos állam Kínától való növekvő függősége – ezek a tényezők hosszú távon korlátozhatják döntéshozatali rugalmasságukat.

¹ Az intézet alapításkori megnevezése International Foundation for Inter-religious and Inter-ethnic Multidisciplinary Economic Studies volt, azóta nevet változtatott, de a régi rövidítést használja.

Az India–Közel-Kelet–Európa folyosó az ősi „Aranyút” modern megtestesítője, amelyet Ázsia, a Közel-Kelet és Európa közötti összeköttetésként képzeltek el tengeri és szárazföldi útvonalak hálóján keresztül. Indiából kiindulva a folyosó az Egyesült Arab Emírségeken, Szaúd-Arábián, Jordánián és Izraelen halad keresztül, mielőtt elérné Görögországot vagy Olaszországot mint az Európai Unió főbb kapuit.

Potenciális alternatíva az észak–déli folyosó:

Minszk – Bar kikötője – Szalálah kikötője (Omán)

Az alternatív észak–déli folyosó Minszket, a montenegrói Bar kikötőjét és az ománi Szalálah kikötőjét kötné össze egy olyan stratégiai közlekedési útvonalként, amely Kelet-Európát a Közel-Kelettel kapcsolná össze a hagyományos kereskedelmi és szállítási útvonalakat kikerülve.

A folyosó kiindulópontja Minszk, Fehéroroszország fővárosa, és fontos logisztikai központ a Montenegró felé vezető vasúti és közúti kapcsolatok számára. A montenegrói Bar kikötője, az Adriai-tenger kulcsfontosságú terminálja biztosítja a hatékony árumozgatást. Innen az útvonal az ománi Szalálah kikötőjébe folytatódik, amely gyorsan fejlődik, és ennek a projektnek köszönhetően Dubajéhoz hasonló pozíciót tölthet be az észak–déli folyosó központi tengeri csomópontjává válva. Szalálah közvetlen és megbízható kapcsolatot biztosít Eurázsia, a Közel-Kelet, Dél-Ázsia és Afrika között.

Ez a folyosó számos előnnyel jár: összeköti Észak-Európát Közép-Európával (Németország, Csehország, Szlovákia, Magyarország és Szerbia), diverzifikálja a logisztikai útvonalakat, illetve erősíti a regionális kereskedelmet. Bar és Szalálah gyorsan fejlődő kikötői, valamint Minszk mint logisztikai és adminisztratív központ hatékony áruforgalmi rendszert hoznak létre a teljes útvonal mentén. Fehéroroszország, Montenegró és Omán kulcsfontosságú regionális központokká válnak az észak–déli tengelyen, növelve stratégiai jelentőségüket, és biztosítva a megbízható és stabil közlekedési kapcsolatokat Európa és a Közel-Kelet között.

Fehéroroszország – stratégiai híd és pufferzóna

Fehéroroszország stratégiai hidat képvisel Eurázsia és az Európai Unió között, miközben a Sanghaji Együtműködési Szervezet egyetlen tagja, amely közvetlen kapcsolatban áll az EU-val. Fehéroroszország kulcsfontosságú logisztikai és ipari központként, stabil politikai struktúrával hatékonyan összeköti az eurázsiai gazdaságokat az európai piacokkal. Földrajzi elhelyezkedése kulcsfontosságú csomóponttá teszi az országot a kereskedelmi forgalom, a szállítási útvonalak és az energiafolyosók számára, tovább növelve stratégiai jelentőségét regionális és globális kontextusban.

Fehéroroszország stabilitása és fejlett infrastruktúrája nemcsak az áruk és a tőke zavartalan mozgását biztosítja, hanem pufferzónaként is szolgál, elősegítve a biztonságot és fenntartva az erőegyensúlyt a főbb geopolitikai blokkok, köztük Oroszország, Kína és az EU között. A geopolitikai helyzete, a tagsága a Sanghaji Együtműködési Szervezetben és a működési képességek kombinációja kulcsfontosságú partnerré teszi Fehéroroszországot minden olyan állam számára, amely hatékony közlekedési és logisztikai folyosók fejlesztésében érdekelt Európa és Ázsia között.

Fehéroroszország stratégiai jelentőségét Donald Trump amerikai elnök is kiemelte, aki 2025. augusztus 15-én telefonbeszélgetést folytatott Aljakszandr Lukasenka fehérorosz

elnökkel, hangsúlyozva a kétoldali kapcsolatok és a regionális együttműködés erősítésének fontosságát.

Egy fontos látogatásra került sor 2025. szeptember 11-én, amikor John Coale, az Amerikai Egyesült Államok elnöki különmegbízottja ellátogatott az országba. Lukasenkával folytatott találkozója során Coale hangsúlyozta, hogy országa tervezi minszki nagykövetségének újraindítását, valamint törekszik a kapcsolatok normalizálására Fehéroroszországgal.

Ezek a diplomáciai kezdeményezések tovább erősítik Fehéroroszország stratégiai jelentőségét logisztikai és politikai központként a régióban, megerősítve kulcsfontosságú partnerként betöltött pozícióját Európa és Ázsia összekapcsolásában, valamint a közlekedési és az infrastrukturális projektek, köztük a potenciális észak–déli folyosók támogatásában.

Montenegró – a Balkán tengeri kapuja és NATO-tag

A stratégiai az Adriai-tenger bejáratánál fekvő Montenegró kulcsfontosságú kapu a Balkán felé, valamint megbízható híd az ázsiai, közel-keleti és európai kereskedelmi forgalom számára. NATO-tagként az ország politikai stabilitást, biztonságot és kiszámítható üzleti környezetet biztosít, így vonzóvá teszi a nemzetközi befektetések számára.

Nyitott és piacorientált gazdaságával Montenegró aktívan vonzza a külföldi befektetőket az infrastruktúra, az energia, a turizmus és a közlekedés területén. Bar kikötője a mediterrán régióban vezető szerepre pályázik, stratégiai központ a regionális kereskedelem és a logisztika számára. A Baron átvezető tengeri folyosók gyors, biztonságos és hatékony kapcsolatokat biztosítanak a kulcsfontosságú európai és ázsiai piacokkal, közvetlen hozzáférést tesznek lehetővé a vállalatok számára a globális kereskedelmi forgalomhoz.

Bar kikötőjének szabadkereskedelmi övezete hosszú hagyományokkal és modern fejlődéssel rendelkezik, amely a 20. század elejére nyúlik vissza: az első terv 1906-ból származik, 1909-ben pedig a Montenegrói Fejedelemség pénzügyminisztere elfogadta a Bar kikötőjének működésére vonatkozó szabályzatot. 2000-ben Montenegró kormánya jóváhagyta a szabadkereskedelmi övezet létrehozását, megnyitva az utat a modern és hatékony üzleti környezet előtt.

Földrajzi elhelyezkedésének, intézményi stabilitásának és hatékony jogalkotási rendszerének köszönhetően Montenegró kulcsfontosságú tényező a régió jövőbeli fejlődésében és a nemzetközi együttműködésben. Politikai tapasztalatának és az ország stratégiai elhelyezkedésének kombinációja kulcsfontosságú szereplővé teszi Montenegrót a Balkánon. Az erős parlamenti funkcióknak és az olyan vezetőknek köszönhetően, mint Andrija Mandić – aki a parlament elnöke –, Montenegró nemcsak geopolitikai potenciálját használja ki, hanem aktívan teremt állami lehetőségeket a fejlődés, a stabilitás és a nemzetközi együttműködés számára, megerősítve státuszát az adriai-tengeri kapuként a Nyugat-Balkán felé.

Omán – a globális kereskedelem kulcsfontosságú csomópontja és megbízható partner

Omán egy stabil monarchia demokratikus intézményekkel és kétkamarás parlamenttel, stratégiai helyen fekszik, így kulcsfontosságú csomópont a globális tengeri és kereskedelmi útvonalak számára. Az Arab-tenger, a Perzsa-öböl és az Indiai-óceán partjain fekvő ország megbízható kapcsolatokat biztosít Ázsia, a Közel-Kelet és Európa között. Tagsága az Öböl Menti Együttműködési Tanácsban tovább erősíti Omán regionális stabilitását, és biztosítja az áruk, az energia és a tőke akadálytalan mozgását. Omán Iránnal együtt ellenőrzi a

Hormuzi-szorost, egy kritikus fontosságú pontot, amelyen a világ olajexportjának jelentős része áthalad, ami felbecsülhetetlen stratégiai jelentőséggel bír az ország számára. Omán hagyományosan semleges közvetítőként pozicionálja magát a Közel-Keleten, különösen az Irán, a nyugati országok és Szaúd-Arábia közötti vitákban, megerősítve diplomáciai szerepét.

Az Arab-tenger partján fekvő ország közvetlen hozzáférést biztosít a kulcsfontosságú indiai-óceáni kereskedelmi útvonalakhoz, csökkentve a Perzsa-öböltől való függőséget. Omán gazdasága továbbra is jelentősen függ az olajtól és a gáztól, bár tartalékai kisebbek, mint a szomszédos Szaúd-Arábiáé és az Egyesült Arab Emírségeké. Ezzel egy időben az ország egy ambiciózus gazdasági diverzifikációs stratégiát, a *Vision 2040*-et valósítja meg, amelynek keretében logisztikába, turizmusba, pénzügyi szolgáltatásokba és megújuló energiába fektet be, hogy csökkentse szénhidrogén-függőségét, és megnyissa kapuit a világ felé, arra törekedve, hogy Dubajhoz hasonló regionális üzleti és turisztikai központtá váljon.

Omán kulcsfontosságú kikötőket fejleszt: Duqm az Indiai-óceán egyik fő tengeri és ipari központja; Szalálah a Perzsa-öböl, Afrika és Ázsia közötti konténer- és általános rakomány-átrakodás központja; Szohár egy Szaúd-Arábia közelében lévő ipari és logisztikai központ; Maszkat kikötője (Port Sultan Qaboos) pedig továbbra is a Perzsa-öbölből és az Indiai-óceánból érkező kereskedelmi áramlásokat összekötő hagyományos fő tengeri csomópont. Mindez Ománt stabil és megbízható partnerre teszi a nemzetközi kereskedelemben és az energiaiparban, diplomáciai semlegességgel, politikai stabilitással a „második Dubaj” szerepének elnyerésére törekszik.

Stratégiai pontok kontinentális láncolata

Mindhárom ország politikailag stabil, békés kapcsolatokat ápol szomszédaival, és stratégiai központokat képvisel, amelyek lehetővé teszik az Amerikai Egyesült Államok számára, hogy hozzáférést biztosítson a létfontosságú kereskedelmi és energia-útvonalakhoz, erősítse a regionális stabilitást, és fokozza a globális gazdasági ellenálló képességet.

A jövőbeli folyosó, amelynek kulcsfontosságú csomópontjai Fehéroroszország, Montenegró és Omán, létfontosságú artériát jelent a kontinensek összekötésére, biztosítva a stabil gazdasági áramlásokat, és hozzájárulva a nemzetközi gazdasági és politikai stabilitás hosszú távú megerősítéséhez. A folyosó Albánián, Görögországon, Cipruson, Törökországon és Egyiptomon halad át.

Ez a stratégiai folyosó összhangban van Donald Trump elnök kampányígéreteivel és politikájával, amely a kínai befolyás ellensúlyozására törekszik Amerika globális versenyképességének fenntartásával, a biztonságos energia- és kereskedelmi útvonalak ellenőrzésével, az amerikai jelenlét megerősítésével a világ kulcsfontosságú régióiban, valamint az Amerikai Egyesült Államok képességének demonstrálásával, hogy biztosítja partnerei jólétét és stabilitását.

Trump határozott stratégiája az amerikai nagyhatalmi státusz megőrzésére

Fehéroroszország, Montenegró és Omán egyedülálló és nélkülözhetetlen helyet foglal el a kortárs globális stratégiai rendben. Geopolitikai jelentőségük, stabil politikai struktúráik és kulcsfontosságú földrajzi elhelyezkedésük miatt ezek az országok a kereskedelem és az energiaáramlás folytonossága biztosításának, a regionális stabilitás erősítésének és a nemzetközi gazdasági ellenálló képesség fokozásának pillérjei.

Az amerikai diplomáciának aktívan kellene kezdeményeznie és megszerveznie egy találkozót a Fehér Házban, hogy Donald Trump elnök találkozhasson ezeknek az országoknak a vezetőivel, hogy lefektessék az új stratégiai kezdeményezések megállapodásának alapjait. Egy ilyen találkozó lehetőséget adna a partnerségek további megerősítésére, a közös infrastrukturális és energiaprojektek összehangolására, valamint a regionális stabilitás és biztonság fenntartására irányuló erőfeszítések támogatására.

A kulcsfontosságú államok – Fehéroroszország, Montenegró és Omán – stratégiai pontokat jelentenek az Észak-Európát, a Balkánt és az Indiai-óceánt összekötő kontinentális és tengeri láncban, biztosítva az áruk és energia globális áramlásának folytonosságát. A stratégia szoros partnerségeket foglal magában Izraellel, Szaúd-Arábiával és a kulcsfontosságú európai országokkal, tovább erősítve a stabilitást a Közel-Keleten és Európában. Különös figyelmet fordítanak az Amerikai Egyesült Államok stratégiai érdekeinek védelmére és a kínai befolyás ellensúlyozására a kulcsfontosságú közlekedési és infrastrukturális folyosókon, a kockázatos útvonalaktól való függőség csökkentésére és a globális kereskedelmi és energiahálózatok ellenálló képességének növelésére.

Az amerikai diplomácia aktív támogatásával Fehéroroszország, Montenegró és Omán közösen alakíthatja a nemzetközi folyosók biztonságos, virágzó és fenntartható jövőjének kereteit, hozzájárulva a globális rend stabilitásához és hosszú távú fenntarthatóságához. Ily módon az Amerikai Egyesült Államok közvetlenül ellenőrizhetné az észak–déli stratégiai vertikális vonalat – Fehéroroszországtól Közép-Európán és a Nyugat-Balkánon át a déli Arab-félszigetig, a Hormuzi-szorosig és az Indiai-óceánig –, biztosítva a kulcsfontosságú szállítási és energia-útvonalakat, és megerősítve Amerika vezető szerepét a globális rendben.

A NYUGAT-BALKÁN ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ: A CSOPORTOS BŐVÍTÉS MINT STRATÉGIAI VÁLASZ A HITELESSÉGI VÁLSÁGRA ÉS A GEOPOLITIKAI BIZONYTALANSÁGRA

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Az IFIMES Ljubljánában székel, rendszeresen figyelemmel kíséri és elemzi a jelentősebb globális és regionális fejleményeket szélesebb nemzetközi kontextusban, és kiemelten foglalkozik a Közel-Kelettel és a Balkánnal.

FORRÁS: The Western Balkans and the European Union: Group enlargement as a strategic response to the crisis of credibility and geopolitical uncertain. IFIMES, 2025. 12. 29. <https://www.ifimes.org/en/researches/the-western-balkans-and-the-european-union-group-enlargement-as-a-strategic-response-to-the-crisis-of-credibility-and-geopolitical-uncertainty/5725> (Letöltés időpontja: 2026. 01. 14.)

Bevezetés

A Nemzetközi Közel-keleti és Balkáni Tanulmányok Intézete 2018 óta különleges konzultatív státusszal rendelkezik az Egyesült Nemzetek Szervezetének Gazdasági és Szociális Tanácsánál New Yorkban, és kiadója a *European Perspectives* című nemzetközi tudományos folyóiratnak. Jelen tanulmányában az IFIMES az EU csoportos bővítésének lehetőségét elemzi.

Aleksandar Vučić, a Szerb Köztársaság elnöke által előterjesztett kezdeményezés, amely a nyugat-balkáni országok csoportos EU-csatlakozását javasolja, újra megnyitotta az európai

politika középpontjában álló alapvető kérdés: van-e az EU-nak egyértelmű és következetes stratégiája a Nyugat-Balkánra vonatkozóan? A javaslat lényege nem a tagság „enyhítése”, hanem annak elismerése, hogy egy széttagolt, kétoldalú és határozatlan ideig elhúzódó folyamat elveszíti hitelességét – mind a Nyugat-Balkán polgárai körében, mind a tágabb geopolitikai kontextusban.

Csoportos bővítés – egy elfeledett, de bevált európai modell

A csoportos bővítés nem történelmi anomália, hanem egy jól bevált gyakorlat, amelyet döntő stratégiai fordulatokban alkalmaznak. A legkiemelkedőbb példa a 2004-es bővítési kör, amikor az EU egyszerre tíz államot vett fel, túlnyomórészt Közép- és Kelet-Európából. Ez gyakorlatilag „9,5 államot” jelentett, mivel Ciprus északi, török igazgatás alatt álló része kívül esett a közösségi vívmányok hatályán. Ez a bővítési kör körülbelül 70 millió embert hozott az Unióba, míg a Nyugat-Balkán ma körülbelül 16 millió lakost számlál, ami azt jelzi, hogy a régió demográfiai mérete észszerűen nem tekinthető az integráció akadályának.

Egy tárgyalásos csoportos bővítési forgatókönyv (2028–2030) szerint minden tagjelölt ország egyetlen hullámban csatlakozna az EU-hoz. Ez erősítené az Unió hitelességét a régióban, 20–25%-kal növelné a közvélemény tagság iránti támogatottságát, stabilizálná a helyi gazdaságokat a becslült évi 2–3%-os GDP-növekedés generálásával, és 30–50%-kal javítaná a regionális együttműködés hatékonyságát közös infrastrukturális és kereskedelmi projektek révén.

Társadalmi-gazdasági forgatókönyvek a Nyugat-Balkánra – A Nyugat-Balkán mint a „folyamat foglya”

A nyugat-balkáni országok csoportos csatlakozására irányuló kezdeményezés nem kísérlet, hanem inkább egy bevett európai gyakorlat természetes kiterjesztése, amelyet a jelenlegi geopolitikai és stratégiai környezet igényeihez igazítanak.

A 2000-es évek elejének közép- és kelet-európai országaival ellentétben a Nyugat-Balkán ma továbbra is egy elhúzódó jelöltség csapdájában rekedt, egyértelműen meghatározott eredmény nélkül. A bővítési folyamat egyre inkább öncélúvá válik, miközben a tagság valódi kilátásait összetett technikai szakaszok, ideiglenes mechanizmusok és politikai feltételek váltották fel.

Egy ilyen megközelítés a régiót az aktív résztvevőből a politika passzív befogadójává redukálja, gyengítve a politikai motivációt és a közvélemény támogatását a reformok iránt. A csoportos alapú uniós megközelítés erőteljes pszichológiai, politikai és intézményi hatást válthat ki azáltal, hogy helyreállítja a reformok végrehajtása és a kézzelfogható jutalom közötti egyértelmű kapcsolatot – ez a központi elv minden hatékony bővítési politika alapjául szolgál.

A korábbi bővítési körök tanulságai fontos betekintést nyújtanak:

- A balti államok (Észtország, Lettország, Litvánia, 2004) csatlakozása határozott és jól koordinált megközelítés, világos európai perspektíva, erős belpolitikai akarat és az EU támogatása, ami gyors és sikeres integrációt eredményezett. A jól meghatározott referenciaértékek, az átlátható ütemtervek és a széles körű belső konszenzus elengedhetetlenek bizonyult a folyamat hitelességéhez.
- Románia és Bulgária (2007) hivatalos tagságának elnyerése a csatlakozás utáni mechanizmusokkal (a Monitoring és Együttműködési és Ellenőrzési Mechanizmus) kombi-

nálva rávilágított az elhúzódó és széttagolt reformfolyamatokkal, az EU hitelességének csökkenésével és az új tagállamokon belüli frusztrációval járó kockázatokra.

- Horvátország (2013) esetében az egyértelmű stratégia és politikai elszántság által vezérelt elhúzódó tárgyalási folyamat jól mutatja a regionális konszenzus, a belső reformok és az átlátható tárgyalások fontosságát a hosszú távú stabilitás és a kedvező uniós szerepvállalás szempontjából.

Tanulságok a Nyugat-Balkán számára: jelenleg a régiót elhúzódó bizonytalanság, széttöredezett kritériumok és korlátozott regionális konszenzus sújtják. A korábbi bővítési hullámokkal ellentétben, amelyek egyértelmű és hiteles utat kínáltak a tagsághoz, a Nyugat-Balkán továbbra is „csapdába esett” a folyamatban.

Egy csoportos alapú uniós megközelítés segíthet a bővítés hitelességének helyreállításában, világosabb ütemterveket biztosíthat, és újra beállíthatja a reformok végrehajtásához kapcsolódó jutalmazás elvét. Egy ilyen modell a régiót a politikák passzív befogadjából az európai integráció aktív résztvevőjévé alakítaná.

Az EU bővítése mint stratégiai válasz a válságokra és a bizalomépítésre a régióban

Története során az EU bővítése az Unión belüli belső válságokra adott válaszként szolgált. A mai kihívások különösen súlyosak: az ukrajnai háború, az átalakított európai biztonsági architektúra, az energiaellátás bizonytalansága, a migrációs nyomás, a populizmus térnyerése és a csökkenő globális versenyképesség. A Nyugat-Balkán integrációja nem pusztán a szolidaritás cselekedete, hanem stratégiai befektetés a kontinens biztonságába, stabilitásába és geopolitikai kohéziójába. A régió kizárása az Unióból állandó instabilitást generálna az EU határai mentén, és tovább rontaná az Unió belső stabilitását.

A bővítési folyamat elhúzódó elakadásának már most is jelentős társadalmi és politikai következményei vannak. Az EU-ba vetett közbizalom folyamatosan csökken: Szerbiában a 2010-es 70%-ról 2025-re körülbelül 40%-ra esett vissza; Montenegróban 65%-ról 45%-ra; míg Észak-Macedóniában és Albániában körülbelül 60%-ról 35–40%-ra csökkent. Az EU-t egyre inkább következtelen és kiszámíthatatlan partnernek tekintik, amely teret nyit a versengő geopolitikai narratíváknak és más globális szereplők bővülő befolyásának. A tartós bizonytalanság gyengíti az európai eszme vonzerejét, és alternatív politikai, gazdasági és biztonsági támpontok keresését szítja. A tagságra vonatkozó egyértelmű ütemterv hiányában a régió geopolitikai újraorientációja reális opcióvá válik, ami magában hordozza a széttöredezettség, az európai „puha hatalom” csökkenése és a délkelet-európai biztonsági fenyegetések növekedésének kockázatát.

Aleksandar Vučić szerb elnök csoportos tagság melletti kezdeményezésének támogatása nem jelenti a reformok feladását, hanem inkább annak elismerését, hogy a jelenlegi modell kimerült, és új dinamikára van szükség. Az Európai Uniónak hiteles csatlakozási dátumot vagy időkeretet kell megfogalmaznia, véget kell vetnie a kritériumok eseti kiigazításának, a bővítést pedig stratégiai politikai választásként kell átpozícionálnia, nem pedig pusztán technikai és bürokratikus eljárásként kezelnie.

Csak egy ilyen megközelítés teheti a csoportmodellt hatékony eszközzé a régió stabilizálására, megszilárdítva a Nyugat-Balkán európai perspektíváját, miközben megvédi a biztonságot, a közvélemény bizalmát és a kontinens geopolitikai ellenálló képességét.

Geopolitikai verseny és az EU stratégiai felelőssége a Nyugat-Balkánon

A Nyugat-Balkán ma válaszút előtt áll, csapdába esve az európai integráció és az eskaláló globális geopolitikai verseny között. A régió európai perspektíváját övező elhúzódozó bizonytalanság teret nyitott az Amerikai Egyesült Államok, Oroszország és Kína erősebb jelenlétének.

Amerika továbbra is kulcsfontosságú biztonsági szereplő, amely a NATO, a kétoldalú megállapodások és a diplomáciai jelenlét révén a stabilitásra összpontosít, de anélkül, hogy prioritásként kezelné a régió intézményi integrációját az EU-ba. Az EU-tagság folyamatos elhalasztása elmélyíti a Nyugat-Balkán függőségét az amerikai szerepvállalástól, végső soron csökkentve az Európai Unió stratégiai autonómiáját.

Oroszország a Nyugat-Balkánt a geopolitikai verseny színtereként és a destabilizáció eszközéül kezeli. Stratégiája magában foglalja az energiaügyi kapcsolatokat, a kiválasztott politikai szereplők politikai támogatását, a kulturális és történelmi narratívákat, valamint az információs műveleteket. A világos európai perspektíva hiánya tovább erősíti Oroszország pozícióját, és felerősíti az EU „zárt ajtóiról” szóló narratívákat.

Kína szerepvállalása elsősorban gazdasági és infrastrukturális, amelyet olyan kezdeményezések vezérelnek, mint az *Egy övezet, egy út* – politikai feltételek nélkül. Egy ilyen modellel a politikai elit egyes szegmensei számára vonzó, de nem kínál hosszú távú intézményi integrációt vagy értékalapú keretet. Kína gazdasági lábnyoma így alternatívát jelent az európai perspektívával szemben, de nem helyettesíti azt.

Ilyen helyzetben az EU bővítési politikája nem kezelhető önálló folyamatként – azt integrálni kell egy szélesebb transzatlanti és globális stratégiába. A világos és életképes csatlakozási perspektíva kulcsfontosságú az Unió hitelességének megőrzése, a külső szereplők befolyásának csökkentése és a hosszú távú regionális stabilitás megerősítése szempontjából. Az elhúzódozó bizonytalanság nemcsak az ilyen szereplők működési körét bővíti, hanem aláássa az EU saját stratégiai pozícióját is.

Nyugat-Balkán az európai integráció és a geopolitikai felelősség között

A Nyugat-Balkán ma kritikus válaszút előtt áll az európai integráció és a geopolitikai szét-töredezettség között. A bővítési folyamatban tapasztalható tartós bizonytalanság növeli az olyan külső szereplők befolyását, amelyek sem nem osztják az európai értékeket, sem nem kínálnak tartós stabilitást, tovább súlyosbítva ezáltal a régió stratégiai sebezhetőségét.

Ebben az összefüggésben a csoportos bővítésre irányuló kezdeményezés különös geopolitikai jelentőségre tesz szert. Ez egy stratégiai lépést jelent, amelynek célja a Nyugat-Balkán szilárd beágyazása Európa politikai, biztonsági és értékalapú kereteibe. A tagsághoz való egyéni megközelítés magában hordozza bizonyos országok előnyben részesítése, a regionális feszültségek elmélyítése és az európai politika hatékonyságának korlátozása kockázatát. Ezzel szemben a csoportos modell növeli az EU hitelességét, hozzájárul a regionális stabilitáshoz, és szűkíti a meglévő geopolitikai vákuumot.

Az egyenkénti csatlakozási megközelítésre való hosszan tartó támaszkodás a közvélemény támogatásának csökkenéséhez, az orosz és a kínai befolyás megszilárdulásához, valamint a reformtörekvések szét-töredezéséhez vezet. Amennyiben az EU nem tesz eleget történelmi felelősségének, más szereplők fognak érkezni az űr betöltésére, bár nem európai szabályok szerint. A hosszan tartó bizonytalanság komolyan aláássa a Nyugat-Balkán európai perspek-

tíváját, gyengíti az Unió stratégiai pozícióját, és növeli a régió egyes országai geopolitikai átrendeződésének kockázatát.

A csoportos tagságra irányuló kezdeményezés realisztikus, politikailag racionális és történelmileg megalapozott kiutat jelent a jelenlegi patthelyzetből. Ha az EU meg kívánja őrizni releváns geopolitikai szerepét a kontinensen, akkor a Nyugat-Balkánnak meg kell szűnnie „állandó tagjelöltnek” lennie, és az európai projekt szerves részévé kell válnia – zárja elemzését az IFIMES.

A VAGYON- ÉS INTEGRÍTÁSELLENŐRZÉSI RENDSZER TELJES KÖRŰ VÉGREHAJTÁSA A BOSZNIA-HERCEGOVINAI IGAZSÁGÜGYI REFORMOK HITELESSÉGÉNEK KULCSFONTOSÁGÚ PRÓBÁJA

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Az IFIMES Ljubljánában székel, rendszeresen figyelemmel kíséri és elemzi a jelentősebb globális és regionális fejleményeket szélesebb nemzetközi kontextusban, és kiemelten foglalkozik a Közel-Kelettel és a Balkánnal.

FORRÁS: Bosnia and Herzegovina 2025: Dodik's ongoing push for secession and the transformation of Republika Srpska into a 'South Ossetia'. IFIMES, 2025. 20. 25. <https://www.ifimes.org/en/researches/bosnia-and-herzegovina-2025-dodiks-ongoing-push-for-secession-and-the-transformation-of-republika-srpska-into-a-south-ossetia/5652> (Letöltés időpontja: 2025. 11. 01.)

Bevezetés

Milorad Dodik, a Bosznia-Hercegovinán belüli Szerb Köztársaság volt elnöke aktívan részt vett az Amerikai Egyesült Államokban folytatott lobbitevékenységekben, hogy támogatást szerezzen a Trump-adminisztrációhoz kapcsolódó politikai és lobbiköröktől a szerb entitás Bosznia-Hercegovinából való kiválása hosszú távú tervének részeként.

Az IFIMES megállapításai szerint Dodik stratégiája többfázisú folyamatként fogalmazódott meg, amelynek célja, hogy a boszniai Szerb Köztársaságot a Balkán úgynevezett „Dél-Oszétiájává” – egy Oroszország közvetlen vagy közvetett befolyása alatt álló kváziállami entitássá – alakítsa, amely politikai, hírszerzési és potenciálisan katonai dimenziókat is magában foglal. A terv utolsó fázisa orosz katonai bázisok létesítését irányozza elő a boszniai Szerb Köztársaságon belül. Egy ilyen foratókönyv messzemenő következményekkel járna a regionális stabilitásra nézve, tovább feszítené a már amúgy is törekeny kapcsolatokat Bosznia-Hercegovinán belül, és súlyosan aláásná az Amerikai Egyesült Államok és az EU biztonsági érdekeit Délkelet-Európában.

Az IFIMES szakértői arra figyelmeztetnek, hogy ezek a tevékenységek súlyos veszélyt jelentenek az Amerikai Egyesült Államok és a NATO-országok nemzetbiztonságára. Ebben az összefüggésben a nemzetközi közösségnek – különösen a transzatlanti partnereknek – sürgős és összehangolt válaszlépéseket kell fontolóra vennie a regionális destabilizáció megelőzése érdekében, beleértve a diplomáciai nyomásgyakorlást, a fokozott katonai és hírszerzési szerepvállalást, valamint a szankciós mechanizmusok bevezetését.

Korrupció és jogi kockázatok Dodik lobbitevékenységében

Milorad Dodik lobbitevékenysége az Amerikai Egyesült Államokban túlmutat a politikai befolyáson. Az IFIMES óvatosságra int az ezekkel a tevékenységekkel kapcsolatos potenciális korrupciós kockázatokkal kapcsolatban, beleértve a gyanús pénzügyi tranzakciókat, az amerikai hatóságok által korábban vizsgált érdekcsoportokhoz kapcsolódó közvetítők bevonását, valamint az amerikai kormányzatra gyakorolt titkos befolyás lehetséges kísérleteit. Az ilyen intézkedések új vizsgálatokat indíthatnak el Washingtonban, felvetve a nemzetközi szankciók megsértésének és a politikai lobbizás illegális formáinak gyanúját.

E körülményekre tekintettel az IFIMES a fejlemények folyamatos nyomon követését, a transzatlanti biztonsági érdekekkel kapcsolatos kockázattértékelések elvégzését, valamint az illetékes nemzetközi intézmények tájékoztatását javasolja a délkelet-európai potenciális destabilizáló forgatókönyvekre való időbeni reagálás biztosítása érdekében.

Bosznia-Hercegovina Legfelsőbb Igazságügyi és Ügyészi Tanács tagjainak vagyon- és integritásellenőrzése – a formalitás és a valódi elszámoltathatóság között

Bosznia-Hercegovina Legfelsőbb Igazságügyi és Ügyészi Tanács (Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, VSTV) tagjainak vagyon- és integritásellenőrzési rendszere továbbra is az egyik legfontosabb kérdés, amely mind a hazai, mind a nemzetközi közvélemény figyelmét felkelti. Az igazságszolgáltatási rendszer központi pilléréként ez az intézmény kulcsfontosságú szerepet játszik az igazságszolgáltatás hitelességének, függetlenségének és szakmai integritásának megőrzésében. Az ellenőrzési mechanizmus jelenlegi végrehajtása azonban jelentős hiányosságokat tár fel, aláásva a közvélemény és a nemzetközi partnerek bizalmát.

Az egységes és következetes normák szükségessége

Az IFIMES hangsúlyozza, hogy a VSTV tagjaira ugyanazon vagyon- és integritásellenőrzési normáknak kell vonatkozniuk, mint a bírókra és az ügyészekre. Az Európai Unió jelentéseiben és ajánlásaiban egyértelműen hangsúlyozta, hogy az igazságszolgáltatáson belüli bármilyen kiváltság vagy mentesség súlyosan veszélyezteti az egyenlőség és az elszámoltathatóság elveit.

A vagyonellenőrzési rendszernek működőképesnek és függetlennek kell lennie, nem pedig pusztán formalitásként kell szolgálnia. Csak a rendszeres, átfogó ellenőrzések és a jogsértések következetes szankciói garantálhatják a valódi elszámoltathatóságot, és tarthatják fenn a VSTV tagjainak szakmai feddhetetlenségét.

Átláthatóság

Az IFIMES hangsúlyozza, hogy az átláthatóság elengedhetetlen a közbizalom kiépítéséhez és fenntartásához. A vagyonnyilatkozatok és az ellenőrzési jelentések nyilvános közzétételét törvényben kell előírni, és nem lehet az egyének belátására bízni. Bár a magánélet és a személyes adatok védelmét biztosítani kell, de ezzel nem szabad visszaélni az elszámoltathatóság elkerülése vagy az átláthatóság hiányának elfedése érdekében. A személyiségi jogok és

a nyilvánosságnak a tisztviselők vagyonával kapcsolatos információkhoz való hozzáférési joga közötti egyensúly megteremtése kulcsfontosságú a polgárok intézményekbe és jogállamiságba vetett bizalmának megerősítéséhez.

Végrehajtási gyengeségek és politikai nyomás

A vagyonellenőrzési rendszer gyakorlati végrehajtása jelentős hiányosságokat tárt fel. A Velencei Bizottsággal folytatott konzultációkat követően bevezetett jogszabály-módosítások gyengítették a rendszer hatékonyságát, különösen a további információkhoz való hozzáférés és a külső szakértők bevonása tekintetében. Az IFIMES különösen figyelmeztet az igazságszolgáltatás „belső szabályozásnak” álcázott politikai nyomásgyakorlására. A vagyonellenőrzési mechanizmust nem szabad szelektív elszámoltathatóságra vagy politikai célokra használni, hanem kizárólag az igazságszolgáltatás integritásának és függetlenségének megerősítésére használható.

A VSTV titkárságvezetőjének vitatott kinevezése és összeférhetetlensége

Az IFIMES különös figyelmet fordít Ivana Zovko-Planinić vitatott kinevezésére a VSTV titkárságvezetői posztjára. A kinevezési folyamat szakmai vagy érdemalapú kritériumok nélkül zajlott, a kinevezett személy volt az egyetlen jelölt. Ez az eset is illusztrálja a boszniai Horvát Demokratikus Közösség párt dominanciáját az igazságszolgáltatási struktúrákon belül, ami közvetlenül ellentmond az EU és a Velencei Bizottság ajánlásainak és normáinak.

Az IFIMES elengedhetetlennek tartja a VSTV titkárságvezetője vitatott és jogellenes kinevezésének felülvizsgálatát, valamint egy új, átlátható és érdemeken alapuló eljárás kezdeményezését, amely biztosítja az intézmény professzionalizmusát, függetlenségét és pártatlanságát.

Következtetés és ajánlások

A Legfelsőbb Igazságügyi és Ügyészi Tanács tagjaira vonatkozó vagyon- és integritás-ellenőrzési rendszer hatékonyságát, átláthatóságát és következetes alkalmazását még el kell érni. A politikai beavatkozás és az intézményi hiányosságok továbbra is veszélyeztetik a rendszer alapvető célját, és aláássák az igazságszolgáltatási reformok hitelességét.

Az IFIMES a következőket ajánlja:

- A VSTV tagjaira kivétel nélkül ugyanazok a vagyon- és integritásellenőrzési szabványok vonatkoznak, mint a bírókra és az ügyészekre.
- Meg kell erősíteni a vagyonellenőrzési osztály intézményi, emberi és technikai kapacitásait, biztosítva a hozzáférést minden releváns adatbázishoz.
- Be kell vezetni a vagyonnyilatkozatok és az ellenőrzési jelentések kötelező nyilvános közzétételét.
- A jogi keretet össze kell hangolni az Európai Bizottság és a Velencei Bizottság ajánlásaival, különösen a kiegészítő információkhoz való hozzáférés tekintetében.
- Meg kell akadályozni a politikai nyomásgyakorlást és az ellenőrzési rendszerrel való visszaélés minden formáját.
- A VSTV titkárságvezetőjének a kinevezését vissza kell vonni, és új, átlátható és érdemeken alapuló kiválasztási eljárást kell lefolytatni.

A vagyon- és integritásellenőrzési rendszer teljes körű – kivételektől és politikai befolyástól mentes – végrehajtása a bosznia-hercegovinai igazságügyi reformok hitelességének kulcsfontosságú próbája. Csak egy átlátható, elszámoltatható és független rendszer biztosíthatja a közbizalmat és a jogállamiság stabilitását.

A Vasvija Vidović ügyvéd elleni büntetőeljárás a jogállamiság és az igazságszolgáltatás függetlenségének próbája Bosznia-Hercegovinában

A szarajevói Vasvija Vidović ügyvéd ellen indított büntetőeljárás heves reakciókat váltott ki mind a hazai, mind a nemzetközi közönségből, és fontos kérdéseket vetett fel a szakmai normákkal és a jog következetes alkalmazásával kapcsolatban a bosznia-hercegovinai bírósági eljárásokban.

A letartóztatás körülményei és az eljárási hiányosságok

2023. december 18-án 15:05-kor az Állami Nyomozó és Védelmi Ügynökség tisztviselői megfosztották szabadságától Ranko Debevecet, a Bosznia-hercegovinai Bíróság elnökét. A letartóztatás során nem végeztek házkutatást a törvényben előírtakkal ellentétben, és Debevec személyes tárgyakat, köztük három mobiltelefont vihetett be az ügynökség helyiségeibe. A Vasvija Vidović ügyvéd ellen hozott elsőfokú ítéletben a Bosznia-hercegovinai Bíróság ezt a mulasztást „a Bosznia-hercegovinai Bíróság elnökének pozíciójával és hírnevével” indokolta – ezt a magyarázatot az IFIMES pusztán formális indoklásnak tekinti, amely aláássa a törvény előtti egyenlőség elvét.

Az ügyvédek szakmai jogainak és a nemzetközi normák megsértése

Az IFIMES Nemzetközi Intézet rámutat, hogy a Vasvija Vidović ügyvéd ellen indított büntetőeljárást kulcsfontosságú bizonyítékok – a mobiltelefon és annak tartalma – bemutatása nélkül folytatták le, ami az ügy központi elemét képezte. Vidovićot és védőcsapatát megfosztották attól a lehetőségtől, hogy válaszoljanak az elítélés alapjául szolgáló bizonyítékokra. Paradox módon a Vidović elleni ítéletet még azelőtt kihirdették, hogy Ranko Debevec ellen vádat emeltek volna.

A bosznia-hercegovinai ügyészség kezdetben a feltételezett bűncselekményt „bűncselekmény elkövetése utáni segítségnyújtásnak” minősítette, amit a törvény értelmében egy ügyvéd nem követhet el, mivel a védőügyvédet nem lehet büntetni azért, mert jogi segítséget nyújt az ügyfelének. Az ügyészség csak az őrizetből való szabadulása után módosította a bűncselekmény jogi minősítését, tovább hangsúlyozva az eljárás önkényességét.

A nemzetközi normák, valamint Bosznia-Hercegovina büntetőeljárási törvénykönyve kimondja, hogy az ügyvéd nem köteles átadni az ügyfele holmiját, még akkor sem, ha bírósági végzés van érvényben. Ez az elv az önvádra kötelezés tilalmából ered, amely a gyanúsítottól vagy vádlottól a védőügyvédjéig terjed. Ennek megfelelően a védőügyvédek sem kötelesek vallomást tenni ügyfeleik ellen. Ezért Vasvija Vidović ügyvéd cselekedetei nem tekinthetők jogellenesnek. A nemzetközi jogi közösség reakciói kifejezték Vidović iránti támogatásukat.

Vasvija Vidović ügyvéd szakmai és társadalmi szerepvállalása

Az IFIMES emlékeztet arra, hogy Vasvija Vidović ügyvéd hosszú pályafutása során jelentős mértékben hozzájárult a Bosznia-Hercegovinában elkövetett legsúlyosabb háborús bűncselekmények, köztük az Ahmići faluban és a Srebrenicában elkövetett mészárlások tényállá-

sának feltárásához, amelyekért a háborús áldozatok egyesületei által odaítélt legmagasabb kitüntetéseket kapta.

Szakmai feddhetetlenségét szintén bizonyítja Louise Arbour, a volt Jugoszlávia területén elkövetett háborús bűnökkel foglalkozó hágai Nemzetközi Büntetőbíróság volt főügyésze-nek levele, amelyben megjegyezte, hogy „*Vasvija Vidović személyes erőfeszítései jelentősen hozzájárultak a nemzetközi humanitárius jog fejlődéséhez és a tartós békéhez a volt Jugoszláviában*”.

Az IFIMES következtetései és ajánlásai

Az IFIMES úgy véli, hogy Vasvija Vidović ügyvéd esete messze túlmutat egy egyéni vitán, és egyértelműen jelzi a Bosznia-Hercegovina igazságszolgáltatásának működését befolyásoló rendszerszintű gyengeségeket. Az eset komoly aggályokat vet fel a jogbiztonsággal, az eljárási hatáskörök visszaélésével és az ügyvédek jogainak védelmével kapcsolatban, melyek az igazságszolgáltatási rendszer és az alkotmányban garantált védelemhez való jog alapvető pillérei. Amikor ilyen eljárást indítanak az ország egyik legelismertebb és legtapasztaltabb ügyvédje ellen, alapvető kérdés merül fel: mit várhatnak akkor a hétköznapi polgárok Bosznia-Hercegovina igazságszolgáltatási rendszerétől?

Az IFIMES a következő ajánlásokat teszi:

- Bosznia-Hercegovinának független mechanizmust kell létrehoznia az ügyvédek jogainak védelmére az európai normákkal összhangban. Az Európa Tanács 2025. március 12-én elfogadta a jogi szakma védelméről szóló egyezményét, amelyet a legtöbb európai ország ratifikált, de Bosznia-Hercegovina még nem. Az IFIMES ezért azt javasolja, hogy az egyezményt haladéktalanul írják alá és fogadják el.
- Az egyezményben tükröződő európai normákkal összhangban Bosznia-Hercegovinának módosítania kellene a Büntetőeljárási Törvénykönyvét és más vonatkozó jogszabályokat is. A nemzetközi felügyeletet azokban az eljárásokban is biztosítani kell, ahol politikai vagy intézményi nyomás gyanúja merül fel.
- Bosznia-Hercegovina hatóságai – összetételüktől függetlenül – nem maradhatnak közömbösek az országban elkövetett jog- és törvénysértések, különösen az alkotmányos rend és a jogi eljárásokban részt vevő felek jogainak védelmével kapcsolatos támadások esetén. Vasvija Vidović ügyvéd esete egyben próbatételt jelent a Bosznia-Hercegovinában az igazságszolgáltatási rendszert felügyelő és ellenőrző nemzetközi mechanizmusok számára is, mivel az ilyen jogsértésekre adott gyors és egyértelmű válaszuk kulcsfontosságú lesz a hasonló esetek megelőzésében a jövőben. Az IFIMES hangsúlyozza, hogy a Vidović-ügy elkerülhető lett volna, ha Bosznia-Hercegovina büntető törvénykönyvét tiszteletben tartják, és következetesen alkalmazzák.